

Eeuwig Ogenblik

Eternal Moment

Jette Vogel

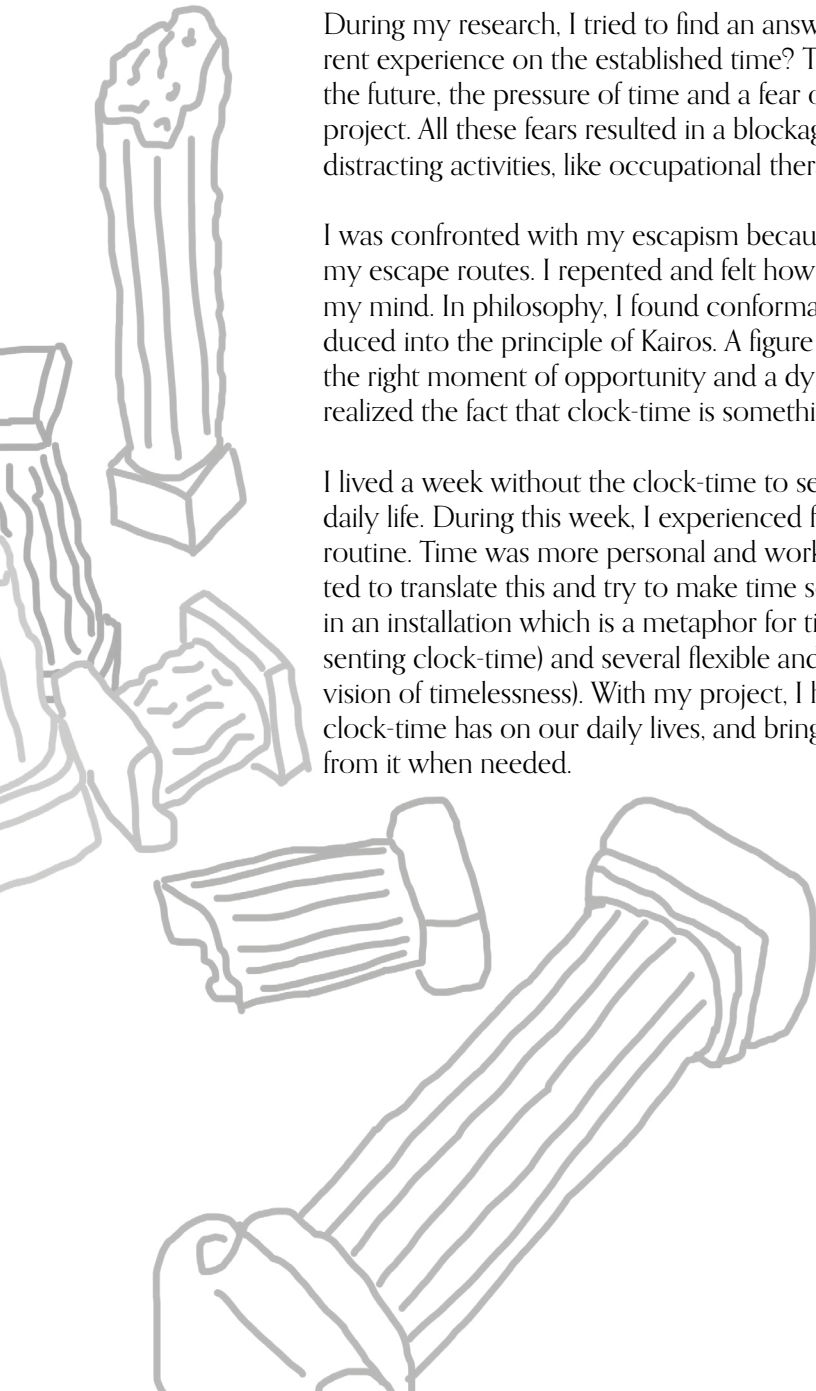
Fine Arts
Willem de Kooning Academy
2020

Abstract

During my research, I tried to find an answer to the question: How to get a different experience on the established time? The motivation was a personal fear for the future, the pressure of time and a fear of failure that comes with a graduation project. All these fears resulted in a blockage and made me flee into all sorts of distracting activities, like occupational therapy.

I was confronted with my escapism because of the corona-crisis, which blocked my escape routes. I repented and felt how a couple days of silence revitalized my mind. In philosophy, I found conformation for my experience, being introduced into the principle of Kairos. A figure from Greek mythology symbolizing the right moment of opportunity and a dynamic form of time. Alongside this, I realized the fact that clock-time is something artificial.

I lived a week without the clock-time to see the effects of established time on daily life. During this week, I experienced freedom, taking charge of my own routine. Time was more personal and worked with me, instead of against. I wanted to translate this and try to make time sensible as well as visual. This resulted in an installation which is a metaphor for time. Consisting of a pendulum (representing clock-time) and several flexible and moving columns (symbolizing my vision of timelessness). With my project, I hope to bring awareness to the effects clock-time has on our daily lives, and bringing an alternative that helps to escape from it when needed.

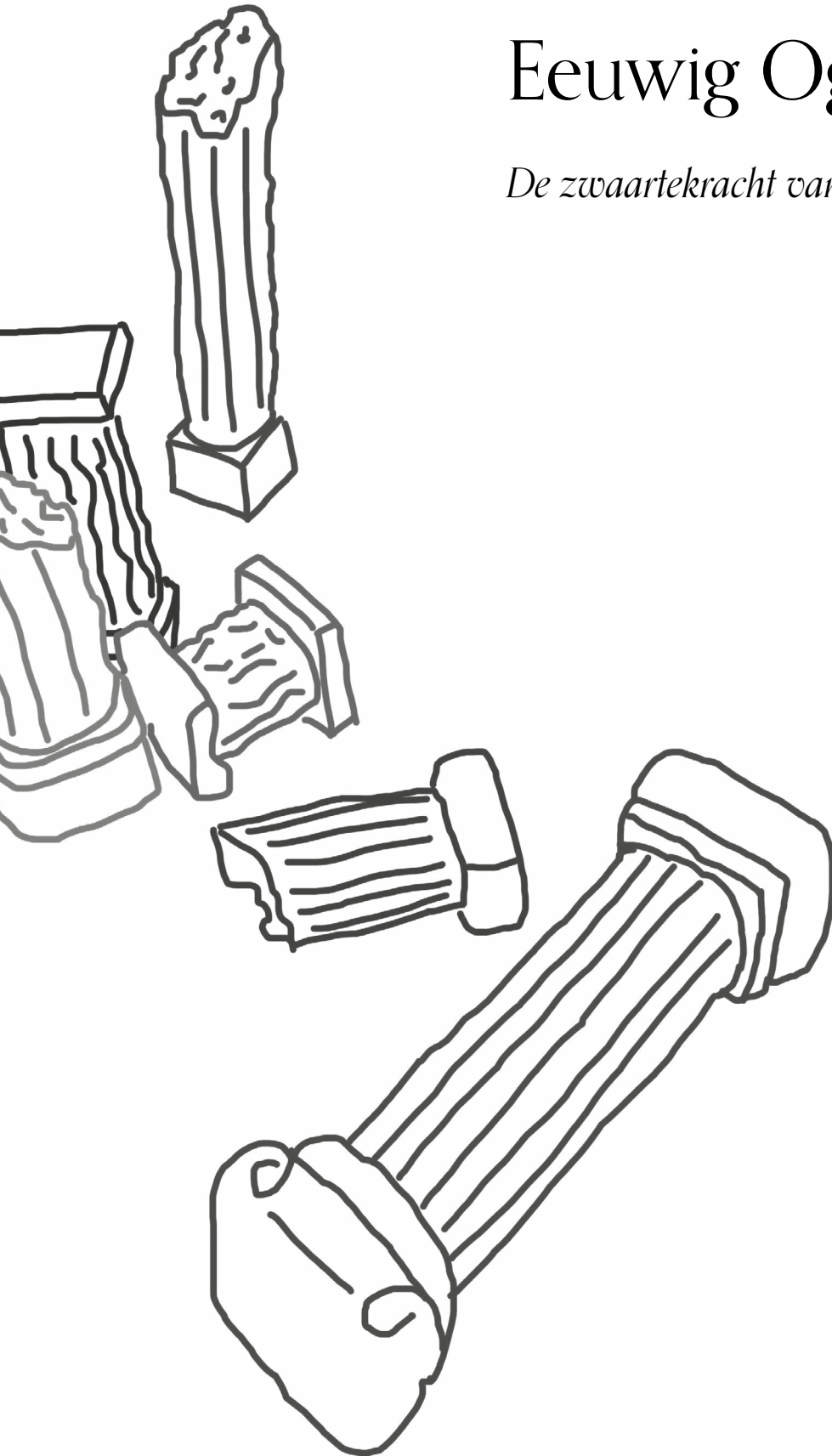

Eeuwig Ogenblik

De zwaartekracht van de tijd trotserend

Jette Vogel

Fine Arts
Willem de Kooning Academie
2020

Inhoudsopgave

Inleiding	4
De Val	6
De Vlucht	8
De Vondst	10
De Verlossing	12
Het Verloop	16
Het Vervolg	20
Conclusie	24
Bronnen	26
Bijlage	29

Inleiding

"Ik weet niet wat te doen

De mogelijkheden lijken zo eindeloos, ik kan geen keuze maken, mijn hoofd loopt over.

Ik ben op zoek naar een richting, ik herken dit gevoel zo goed. Elke keer heb ik het weer. Ik denk dan dat iedereen om mij heen al een uitgedacht plan heeft. Maar ik ben Oost-Indisch doof, er zijn meer mensen die nog geen idee hebben wat ze willen doen, dan mensen die alles op orde hebben. Ik voel de druk om te presteren en dat maakt me haast verlamd."

Dit zijn mijn eerste notities voor het afstudeerproject. Deze geven de richting aan voor het verloop van mijn onderzoek. Er was een angst voor de toekomst, een angst om volwassen te worden en uit de veilige schoolomgeving te moeten stappen. Daarnaast was er een druk om te presteren, met name een tijdsdruk. Door deze tijdsdruk raakte ik in paniek, het maakte me alleen nog maar angstiger. Ik werk vaak met mijn angst als inspiratiebron. Ik wilde een oplossing vinden voor de angst en onzekerheid die de tijdsdruk bij mij opwekt. Een antwoord vinden op de vraag:

Hoe krijg ik een andere ervaring op de gevestigde tijd?

Ik hoopte door een ander perspectief de druk die ik voelde te kunnen relativeren en deze zo draaglijker te maken. Een manier te vinden om mijzelf mentaal gezond te houden. En een visie vinden waarmee ik anderen kan inspireren. Ik ben namelijk niet de enige die last heeft van de druk van de tijd.

Ik heb in dit onderzoek verscheidende onderzoeksmethodes gebruikt: intuïtief onderzoek, gekaderde experimenten, ervaringsgericht onderzoek, fysieke experimenten. Alles heeft een auto etnografisch karakter, wat inhoudt dat ik mijn eigen levenssfeer onderzoek om een standpunt te vormen in een bredere culturele en sociale context. Dit uitgebreide onderzoek was nodig om een breder perspectief te krijgen over het begrip tijd, om zo te onderzoeken of ik mijn persoonlijke associatie hiervan kan veranderen.

De Val

Voorafgaand aan mijn afstudeeronderzoek deed ik tijdens mijn minor project een onderzoek naar faalangst. Ik wilde deze persoonlijke angst beter leren begrijpen en hopelijke overkomen. Ik leerde met mijn faalangst om te gaan door deze te relativieren met humor en wilde dit graag met anderen delen. Dit uitte zich uiteindelijk in The Anti-Talent Show. Een evenement waarin de deelnemers in een gecontroleerde omgeving collectief konden falen. Ze traden op met een act waarin ze iets deden waarin ze niet goed waren, maar wat ze wel leuk vonden om te doen.

Aan het begin van dit onderzoek wilde ik het onderwerp falen graag verder onderzoeken. Ik vroeg mijzelf af of je kunt falen in een activiteit waarin geen beoordelingsmoment zit, een activiteit die oneindig duurt. Tegelijkertijd vroeg ik me af of je kunt falen met opzet. Ik begon met een experiment waarbij ik mijzelf van een loopband af zou laten vallen. Dit experiment was geïnspireerd op het werk *Fall 1* en *Fall 2* (1970) van Bas Jan Ader. Het thema vallen wordt in zijn werk bewust gebruikt en opgezocht. Voor mij is vallen gekoppeld aan falen, je moet de controle loslaten en je daarmee kwetsbaar opstellen. Kwetsbaarheid is iets wat ik zie als falen. Ik wilde net als Bas Jan Ader mijzelf saboteren, het vallen onvermijdelijk maken en daarmee het thema falen opzoeken om het zo beter te doorgronden.

Net zoals in mijn minor project wilde ik gebruik maken van een gecontroleerde omgeving. Dit gaf mij de veiligheid om te falen, ik kon zelf bepalen hoever ik de controle zou loslaten, om zo de grens op te zoeken van wat falen is en wat niet. Ik zou van de loopband afvallen doordat ik mijn veters niet zou strikken. Hier maakte ik gebruik van het element relativierende humor dat ik ook tijdens mijn minor project heb gebruikt. Iemand die ook gebruik maakt van relativierende humor is Nederlandse kunstenaar Feiko Beckers. Hij weet in zijn werk op een toegankelijke manier, een ander perspectief te geven op een persoonlijk of maatschappelijk probleem. Iets wat ikzelf ook probeerde te bereiken. Zijn werk is voor mij een streefpunt

Het idee klonk goed in mijn hoofd, toch kwam het niet zo uit. Het idee bleef in mijn hoofd zitten omdat ik mij niet durfde te zetten tot de volgende stap, het fysiek uitvoeren ervan. Doordat er een strakke tijdslimiet was werd de prestatiedruk alleen maar opgevoerd, wat mijn faalangst niet ten goede kwam. Hoewel ik een ander perspectief op falen heb gekregen door mijn minor project, heb ik nog steeds last van faalangst. Geen enkele uitvoering van het idee was goed genoeg. Ik had het gevoel dat het nu of nooit was omdat het om mijn afstudeerproject ging. Ironisch genoeg wilde ik alles in een keer goed doen, terwijl het me eigenlijk juist om het falen te doen was.

'De openheid van een afstudeerproject brengt een enorme leegte met zich mee. Een leegte die op de een of ander manier gevuld moet worden met mijn onderzoek en ideeën. Ik heb het idee dat de stop er niet inzit en het bad leegstroomt met de kraan open. Alles wat ik bedenkt stroomt vrijwel direct door naar het riool. Hoe vind ik een stop om het bad vol te laten lopen en mijn ideeën vast te houden?' Fragment uit notities

De Vlucht

Doordat ik mijn weg niet vond in het onderwerp falen, werd er bij mij een nieuw proces op gang gebracht. Namelijk het vluchtproces. Ik wilde mijn verantwoordelijkheden niet meer onder ogen komen, het ging in mijn ogen slecht met mijn onderzoek en ik wist niet hoe dit te verbeteren. Ik ga hier mee om door te negeren dat het bestaat en te vluchten in afleiding, oftewel uitstelgedrag. Ik las in de Volkskrant dat faalangst en uitstelgedrag nauw met elkaar verband houden.

'Procrastinatie en faalangst hangen bij veel mensen nauw met elkaar samen. Kinge Siljee begeleidt geregeld studenten die met beide problemen kampen. 'De studerende generaties van nu hebben meer last van faalangst dan die van tien jaar geleden. Hoe dat komt? Daar heeft de wetenschap nog geen antwoord op, maar er zijn twee gangbare theorieën. De meest gehoorde verklaring is dat jonge mensen op sociale media zichzelf veel meer dan vroeger kunnen vergelijken met succesvolle mensen.'

*Maar Kinge Siljee ziet een plausibeler verklaring in de prestatimaatschappij: de waarde die je hebt als mens hangt meer en meer af van hoe je presteert. Van de cijfers die je haalt tot de dingen die je bereikt. 'Toen ik studeerde werd er nog extreem veel gefeest en op het terras gehangen, maar bij deze generatie is het veel meer vroeg opstaan, sporten, gezond eten. Ik vermoed dat de toename van faalangst daarmee samenhangt. Maar dat is mijn eigen observatie. De wetenschap is er nog niet over uit.'*¹

Mijn vluchtgedrag als gevolg van faalangst is dus niets nieuws. Dit gedrag uitte zich bij mij door mijn agenda vol te plannen met allesbehalve afstuderen. Theaterbezoeken, een stage in Amsterdam bij een decorontwerpster, werk en allerlei sociale activiteiten. Ik probeerde mijn brein lam te leggen. Vol te stoppen met andere indrukken zodat er geen ruimte meer was om na te denken over mijn afstudeerproject. In mijn geval kent uitstellen twee delen, naast al deze activiteiten heb ik nog een andere manier om mijn gedachten af te leiden.

De filosofe Hilde Bouchez predikt in haar boek *Het Wilde Ding* (2017), voor bezieling in design. Ambacht en handgemaakte voorwerpen zijn hier een leidraad in. Ze zegt in haar boek het volgende: *'Volgens de boeddhist Yanago is het precies in het maken, wanneer hart, hoofd en handen in evenwicht zijn, dat ware schoonheid ontstaat.'*² Als ik mijn verantwoordelijkheden, gedachten en zorgen wil afsluiten is er een ding waarin ik rust vind. Dat is maken, fysiek creëren. Voor mij is het net als Hilde Bouchez beschrijft een vorm van meditatie. Ook de socioloog Richard Sennett schrijft erover in zijn boek *The Craftsman* (2008): *'...when the head and the hand are separate, it is the head that suffers.'*³

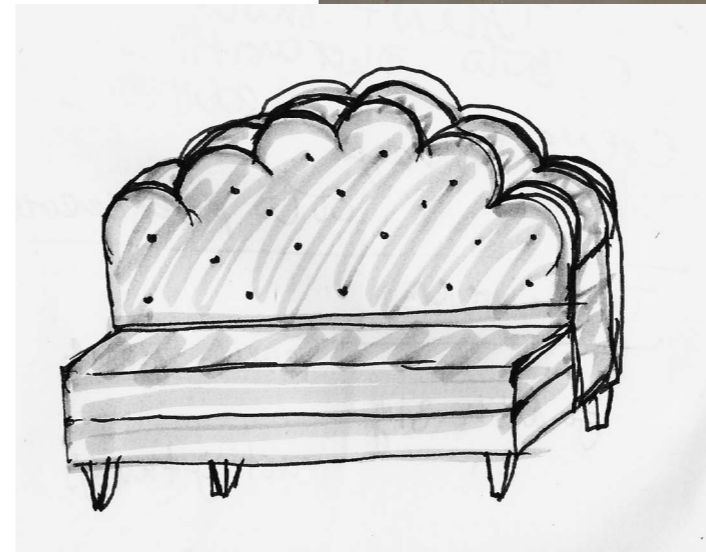
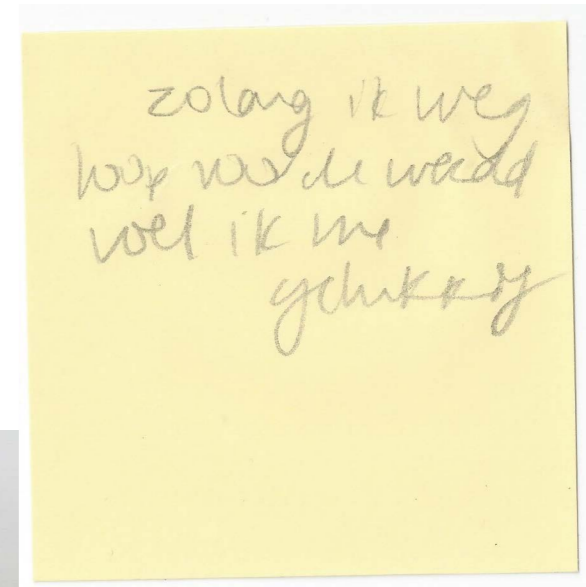
Als mijn handen spreken is mijn hoofd stil, het houdt me in evenwicht. Tijdens de vlucht voor mijn afstuderen maakte ik dan ook: een bankstel (dit komt later nog terug), een klaptafel, bijzettafel en meerdere kledingstukken. Helaas kon ik niet eeuwig blijven vluchten, er moest een moment komen dat ik de confrontatie niet langer uit de weg kon gaan.

Voetnoten

¹ Smits, Devi. "Zo kom je van je uitstelgedrag af". de *Volkskrant* [Amsterdam, Nederland], 21 februari 2020. www.volkskrant.nl/de-gids/zo-kom-je-van-je-uitstelgedrag-af-b-24fcccbl/?fbclid=IwAR3X76Dl68krf89ekXH-JHVvsEQgdFq7NP08JDIpxsdGcprn5BH0AAEMUSW8.

² Bouchez, Hilde. *Het Wilde Ding*. Gent, Art Paper Editions, 2017, p. 69.

³ Sennett, Richard. *The Craftsman*. London, Penguin, 2009, p. 44.

De Vondst

Deze confrontatie kwam er ook, uit een onverwachte hoek. Het was de coronacrisis die mijn agenda leeg veegde. Naast dat de situatie zelf een enorme onzekerheid met zich meebracht, moest ik nu ook de confrontatie met mijzelf aan. Ik had niets meer om me achter te verstoppen. Mijn vluchtroutes werden afgesneden en ik raakte hierdoor in paniek. Alle controle die ik op mijn toekomst dacht te hebben werd uit mijn handen geslagen. Ik voelde me machteloos in deze eendeloos lijkende situatie.

Echter, niet alles was uit mijn handen geslagen; mijn vluchtgedrag bestaat zoals eerder beschreven uit twee delen. Ik kon mijzelf nog steeds storten op de bezigheidstherapie die ik eerder ook had toegepast. Fysiek creëren om mijn leven weer enigszins in evenwicht te krijgen. Alain de Botton noemt in zijn boek *Kunst als therapie* (2014) ook de weldadige effecten die de kunst kan hebben op de mentale gesteldheid. 'Kunst kan ervoor zorgen dat we weer voeling krijgen met gecontroleerde doses van emoties die bij ons ontbreken, waardoor ons innerlijk weer enigszins in balans komt'.¹ Voor mij geldt: hoe meer repetitief de handeling is, hoe meer mentale rust, hoe meer ik weer in balans kom. Ik wilde gebruik maken van de hoeveelheid tijd die ik had gekregen en daarom een heel arbeidsintensief project beginnen. Ik besloot een tapijt te gaan knopen om deze turbulente situatie dragelijker te maken.

Alles is tijdelijk. Dit is mijn motto in goede en in slechte tijden. Het helpt me om te gaan met vervelende situaties en te genieten van de mooie momenten. In deze tijd van crisis kwam dit motto eens te meer bij mij naar boven. Ik besloot dit te gebruiken voor het tapijt en deze tekst te gaan knopen. Tijdens het knopen van het tapijt vond er een verandering plaats. Waar ik daarvoor erg angstig werd van het feit dat de crisis alle zekerheden wegnam, voelde ik dat plots als een enorme vrijheid. Er kwam ruimte om te reflecteren waarom ik aan het vluchten was en kwam tot de volgende conclusie:

'Ik stond al maanden stil omdat ik uitgeput was. Enkel gefrustreerd omdat ik niet vooruitkwam, geforceerd door de tijd die op me drukte. Na deze paar dagen van leegheid en slechts aandacht voor mijzelf voel ik dat ik aan het opladen ben. De voedingsbodem was uitgeput en van een leeg veld kun je niet plukken. Ik voel dat ik mijn ideeën bodem weer aan het voeden ben door de druk van het creëren weg te nemen. Het aspect tijd drukt niet meer op mijn hoofd waardoor het de ruimte heeft om te ademen. Ik wist niet dat ik dit nodig had maar nu ik aan de beterende hand ben besef ik waarom ik niet vooruitkwam de afgelopen drie maanden. Er was simpelweg geen brandstof en dus stond de trein stil.' Fragment uit notities.

Schrijver en cultuurfilosoof Kris Pint beschrijft dit in zijn filosofische essay *De wilde tuin van de verbeelding* (2017): 'We hebben het gevoel dat we ons voortdurend moeten bewijzen, waardoor iedereen het steeds veel te druk heeft, met te weinig tijd voor de dingen waarvan we eventueel zeggen dat ze er echt toe doen'.² De geforceerde lege agenda gaf me de rust die ik nodig had. Ik had een tijd lang geleefd in een waas en ik begon weer scherper te zien. Mijn onderzoek naar falen had geen toekomst. Ik had te lang voortgeploeterd zonder resultaat, het bleek voor mij een uitgehold onderwerp. Ik had er tijdens mijn minor project alles al uitgehaald wat ik wilde weten.

Naar aanleiding van de tekst op mijn tapijt kreeg ik een tip van mijn SLC, Lizan Freijnsen. Ze raadde me aan me verder te verdiepen in het begrip tijdelijkheid. Om hiermee te beginnen gaf ze me het boek *Kairos*, een nieuwe bevoegenheid van de filosofe Joke J. Hermsen. Een gouden tip als je het mij vraagt, het was namelijk vormend voor het verdere verloop van het onderzoek.

Voetnoten

¹ Botton, Alain de, en John Armstrong. *Kunst als therapie*. Vertaald door Gerre van de Kleij e.a., 2de dr., Terra, 2014, p.32.

² Pint, Kris. *De wilde tuin van de verbeelding*. Iste dr., Boom Lemma, 2017, p.14.

De Verlossing

Het boek *Kairos, een nieuwe bevoegdheid* greep me onmiddellijk. Kairos komt uit de Griekse mythologie en is de kleinzoon van de god Chronos.

*"Waar Chronos staat voor de universele, statistische en kwantitatieve tijd, die noodzakelijk is om de tijd in een lineair verband te plaatsen, betekent Kairos het subjectieve, dynamische en kwalitatieve moment, dat juist rekenschap geeft van de specifieke en immer veranderende omstandigheden en daarom ook tot verandering van inzicht kan leiden."*¹

Kairos staat voor een vorm van tijd waarin geen verleden of toekomst bestaat. De tijd die ervaren wordt is persoonlijk en speelt zich enkel af in het moment. Ik vond het een mooie metafoor voor de crisis waar de aarde zich in bevond. De toekomst was voor velen onzeker geworden, en het verleden leek niet meer te bestaan. Ik merkte dat ik van dag tot dag leefde, meer zekerheid was er niet. Ik voelde de relevantie van Kairos in deze situatie. Hermsen schrijft in haar boek: *'Momenten van crisis boden een uitgelezen kans om Kairos bij zijn lok te grijpen, want als de nood het hoogst is, dwingt de tijd je om hem te onderbreken en een kairotisch ogenblik te creëren, zodat de crisis bezworen kan worden.'*² Ik zag het als een kans om het beste uit deze crisis te halen, opzoek naar de positieve effecten die het op mijn mentale gesteldheid kon hebben.

Er zijn twee dingen die telkens terugkomen in de verschillende filosofieën over Kairos: 'de noodzaak van rust, concentratie en reflectie en de ruimte die kunst biedt om met die andere tijd in contact te komen.'³ Allebei trekken ze je een andere tijdsdimensie in waarin de kloktijd niet meer belangrijk is. Als ik rust neem lijkt het alsof de aarde op een andere snelheid draait, alsof er een andere ruimte zich opent. Hetzelfde ervaar ik als ik naar kunst kijk. In mijn hoofd wordt er dan een luikje geopend waar allerlei onverwachte gedachten naar buiten komen die samen een nieuw begin vormen. Ik zat door de quarantaine in een persoonlijk vacuüm waardoor mijn tijdsperceptie ook steeds persoonlijker werd. Mijn eigen ritme stelde me veel meer op mijn gemak dan het ritme van de klok. Ik ervoer bijna geen stress meer, wat mijn mentale gesteldheid alleen maar ten goede kwam.

Tijdens mijn theoretische onderzoek naar Kairos bleef ik ook veel fysiek produceren. De balans tussen mentaal en manueel onderzoek voelde erg prettig aan. Het knopen van het tapijt had ik gestaakt. Plots voelde ik de drang om Griekse zuilen te maken. Puur intuïtief gaf ik toe aan deze behoefte, in het vertrouwen later te ontdekken waarom ik dat moest doen.

Mijn ervaring wordt omschreven door de psycholoog Daniel Kahneman. In zijn boek *Thinking Fast and Slow* (2011) benoemt hij de twee systemen van besluitvorming. Het eerste systeem is gebaseerd op gevoel en intuïtie en het tweede systeem op de ratio. In zijn boek verwijst hij naar de psycholoog Herbert Simon, die de intuïtie in besluitvorming als volgt omschrijft: *'The situation has provided a cue; this cue has given the expert access to information stored in memory, and the information provides the answer. Intuition is nothing more and nothing less than recognition.'*⁴

Illusie -
Tijd is een illusie
Het verloop is niet
dynamisch, ongreep-
baar en onnavolgbaar
chronologie is overlat

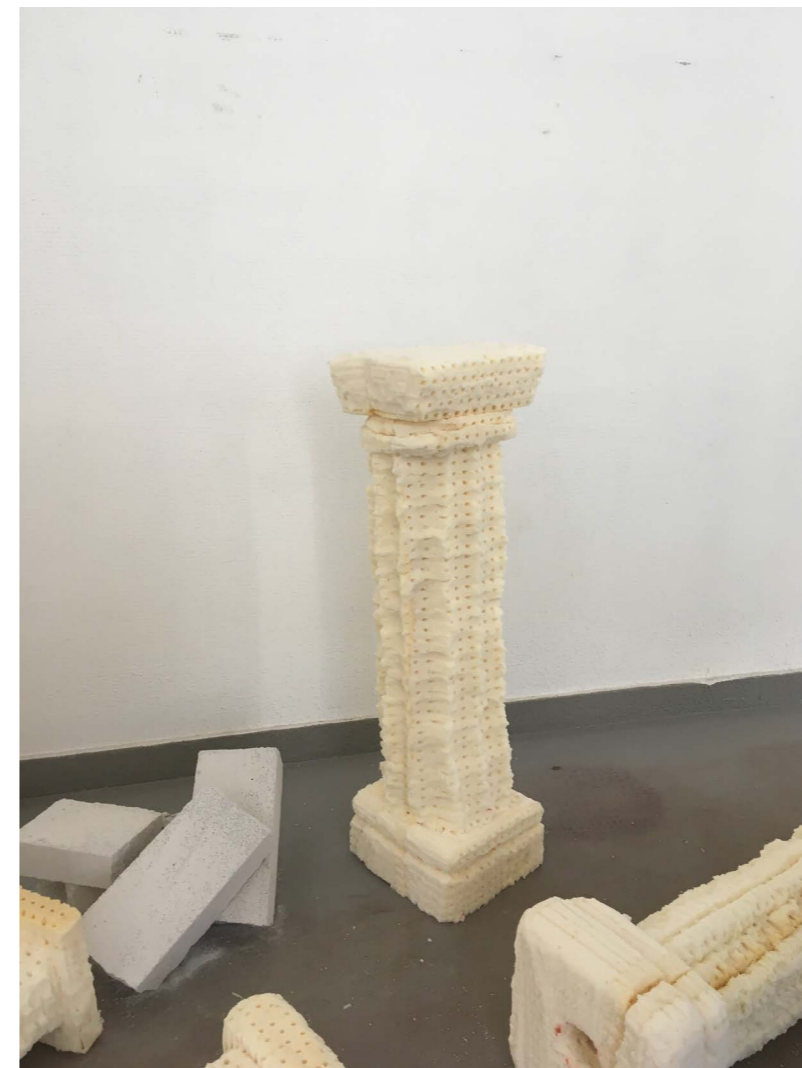
Ik had in mijn voorgaande projecten vaker van dit soort intuïtieve besluiten gemaakt. Tot nu toe was alles altijd op een gegeven moment op zijn plek gevallen. Mijn onderbewuste weet eerder wat de beste keuze is dan mijn ratio. Daarom vertrouwde ik nu ook weer op deze tactiek. Materialen waren schaars door de sluiting van de winkels. Ik moest werken met wat ik voor handen had. Hier komt het bankstel weer in beeld. Ik had nog een hele hoop matras schuim over dat ik voor de vulling had gebruikt. Het leek me een goed materiaal om de zuilen van te maken omdat het redelijk makkelijk te bewerken is met simpel gereedschap. Ik creëerde zuilen aan de lopende band. Elke zuil werd weer beter en mooier dan de vorige. De Griekse zuil is een object dat ondanks zijn leeftijd al eeuwenlang relevant is gebleven. De betekenis is door de jaren heen steeds veranderd maar de vorm is min of meer hetzelfde gebleven. Richard Senneth zegt in zijn boek *The Craftsman* (2008) het volgende over tijdloze symbolen:

*'The craftsman's consciousness of material appears in the long history of making bricks, a history that stretches from ancient Mesopotamia to our own time, a history that shows the way anonymous workers can leave traces of themselves in inanimate things.'*⁵

Net als de baksteen bestaat de Griekse zuil uit het erfgoed van zijn vorige makers. Op een gegeven moment zag ik de connectie tussen het materiaal en de vorm. Van oorsprong is een zuil gemaakt om een constructie te ondersteunen en moet dus stevig zijn. Doordat ik ze uit matras schuim had gemaakt waren ze veerkrachtig en flexibel. Het had zijn oude functie dus verloren, in plaats daarvan had ik een nieuwe functie gevonden. Het flexibele karakter maakte het geschikt om mee te veren (met) op een alternatief tijdsfad van de chronologie. Het gaf de transformatie van statige kloktijd naar de dynamische Kairos tijd weer. Ook staat vorm van de zuil voor de verticale tijdlijn van kairos als tegenstelling van de horizontale tijdlijn van chronos.

Voetnoten

- 1 Hermesen, Joke. *Kairos*. Ilde dr., de Arbeiderspers, 2020, p.11.
- 2 Hermesen, Joke. *Kairos*. Ilde dr., de Arbeiderspers, 2020, p.15.
- 3 Vries, Sanne de. "Haast u langzaam". *Mister Motley*, 30 januari 2018, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/haast-u-langzaam.
- 4 Kahneman, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. Penguin Books, 2011, p. 237.
- 5 Sennett, Richard. *The Craftsman*. London, Penguin, 2009, p. 10.

Hans Op de Beeck - Staging Silence
49.860 weergaven • 3 jan. 2012

HANS Op de Beeck
Staging Silence
(1.2.8)

Dit werk is een grote inspiratiebron wat betreft sfeer

Het Verloop

Zondag 29 maart werd de klok verzet naar de zomertijd. Ik kwam hier 2 dagen later pas achter en had dus twee dagen in een andere tijdszone geleefd. Ik realiseerde me dat een dag zomaar een uur korter kon duren omdat iemand dat bedacht heeft. De kloktijd is een relatief begrip. Een begrip waar tegenwoordig de hele wereld om draait, het hele leven aan vasthangt en wat zo vanzelfsprekend lijkt is ook maar een verzinsel. Een middel om het ongrijpbare concreet te maken.

Proloog

Ik stond versteld van dit inzicht en besloot mijn verhouding tot tijd en de veranderingen hierin te gaan observeren. Ik bedacht een experiment waarmee ik onderzocht wat de invloed van kloktijd op mijn dagelijks leven is. Zowel op mijn mentale toestand als op mijn dag-nacht ritme. Om dit zo goed mogelijk uit te voeren moest ik me wel enigszins voorbereiden. Ik maakte een inventarisatie van tijdweergave in mijn omgeving (zie ook bijlage I), en de klokken op mijn telefoon en laptop. (zie schema hiernaast)

De klok op mijn telefoon en laptop plakte ik af met een stukje tape. Als ik ergens naartoe moest stippelde ik elke keer zorgvuldig mijn route uit met google maps en de kaart die ik had gemaakt van mijn omgeving (zie pagina 17). Dit alles zodat ik de minste klokken tegen zou komen.

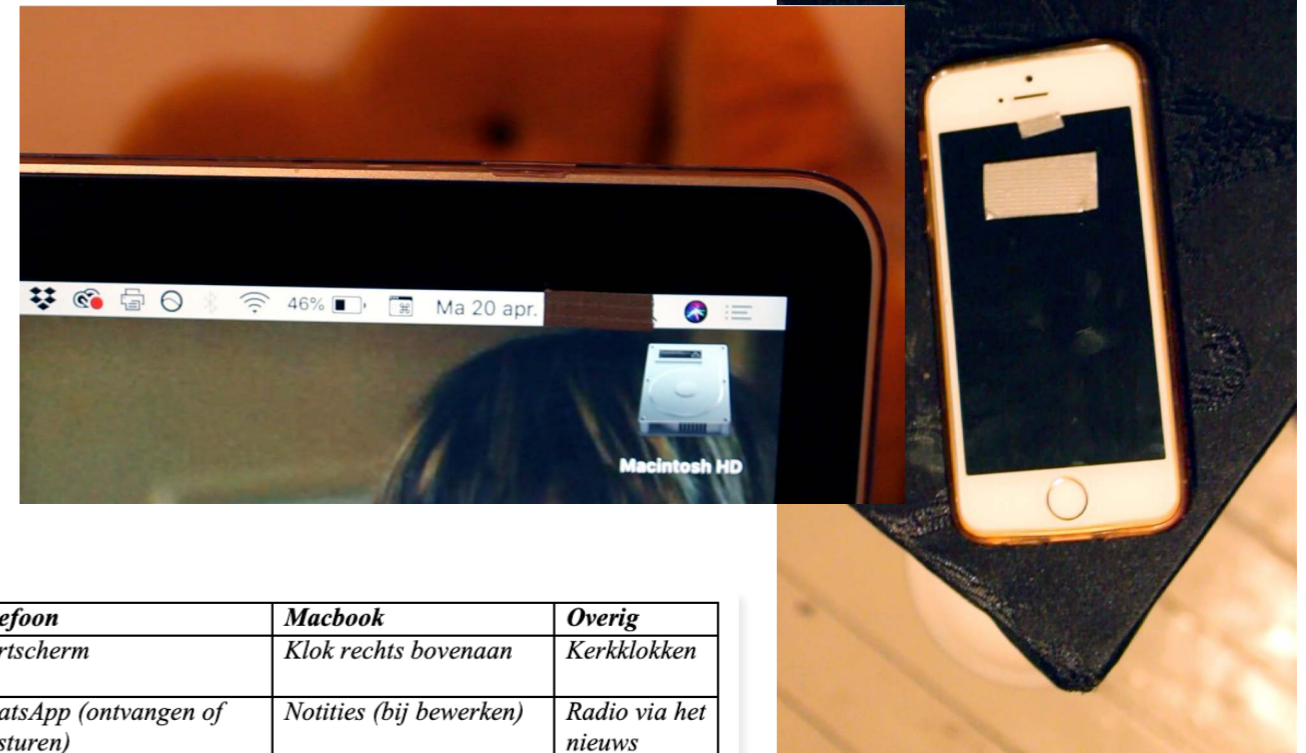
Om mijn dag ritme te monitoren belde ik elke dag voor het slapen gaan, en bij het opstaan, mijn beste vriendin Zoë. Zij schreef dan voor mij de tijd op. Om mijn mentale staat te monitoren heb ik een dagboek bijgehouden (zie bijlage). Ook heb ik spraak en video-opnames gemaakt die verwerkt worden in een korte documentaire.

Het experiment liep van maandag 20 april 00:00 tot zondag 26 april 00:00

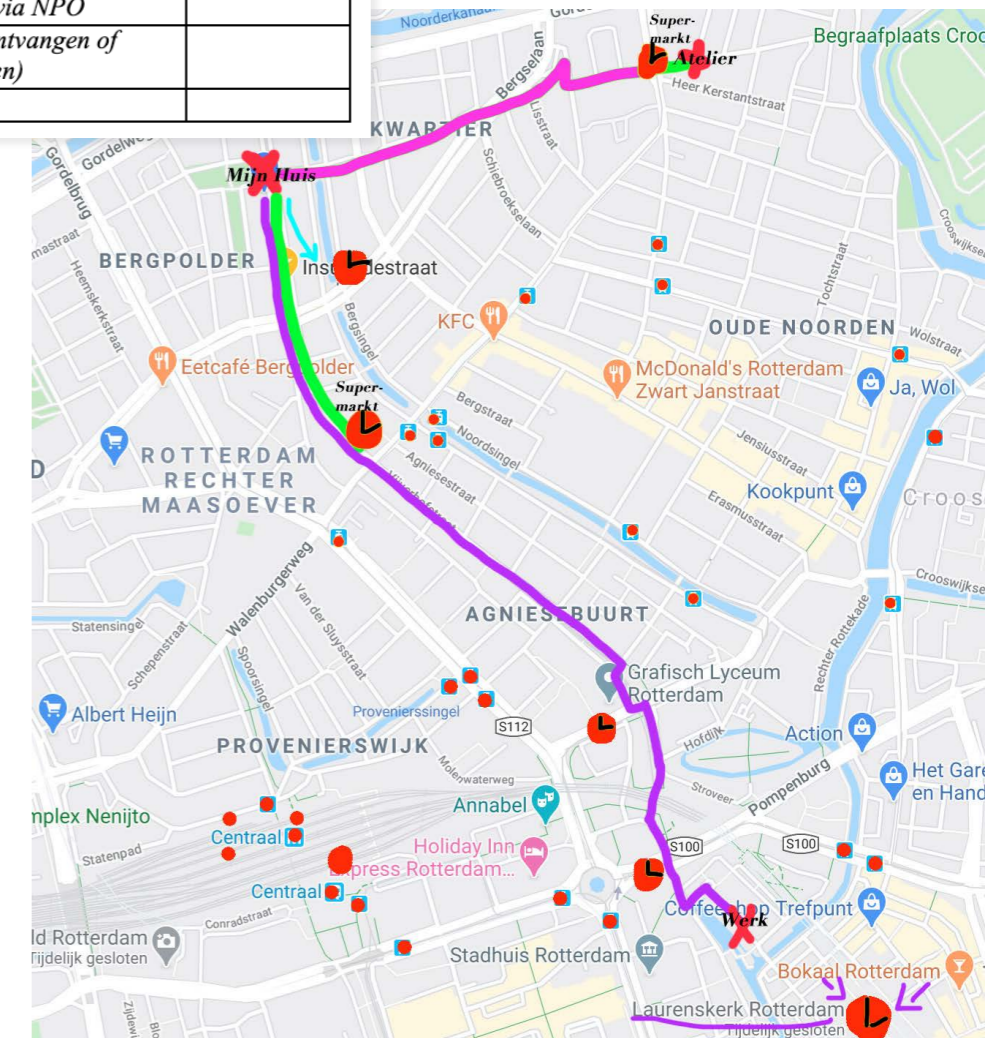
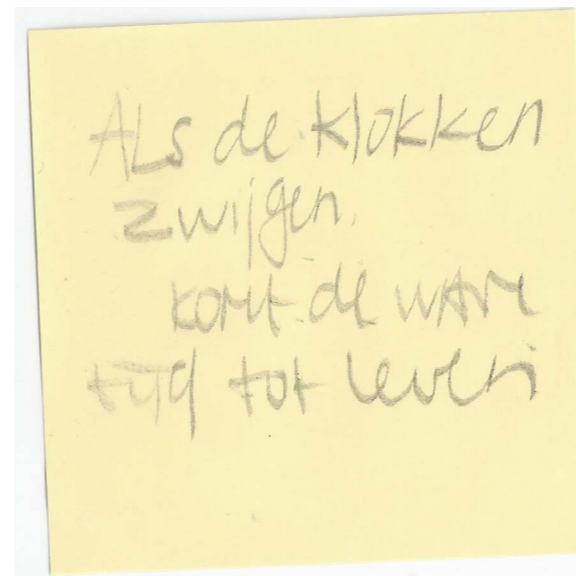
Epiloog

Ik heb de week zonder klok als zeer prettig ervaren. Ik was de baas over mijn eigen keuzes en acties, niet de klok. In het begin voelde het wegvallen van de klok als een vreemde leegte. Al vrij snel kwam ik in een andere flow en begonnen de dagen in elkaar over te vloeien.

Ik was zonder tijdsdruk ineens veel productiever. Ik dacht van tevoren dat ik altijd enige tijdsdruk nodig had om mezelf aan het werk te zetten. Maar het tegendeel is bewezen. Doordat ik het gevoel had alle tijd te hebben kon ik veel meer ongedwongen werken. Het enige belangrijke was het hier en nu, de toekomst en het verleden existeerden voor mij niet

Medium:	Telefoon	Macbook	Overig
Klok zichtbaar:	Startscherm	Klok rechts bovenaan	Kerkklokken
	WhatsApp (ontvangen of versturen)	Notities (bij bewerken)	Radio via het nieuws
	Bovenin scherm iPhone	Facebook chat	Tramhaltes
	Instagram chat	WhatsApp	Gebouwen
	Sms	Berichten/SMS	
	Mail (ontvangen of versturen)	Finder (details bestanden)	
	Oproep-geschiedenis	Live tv via NPO	
	Agenda	Mail (ontvangen of versturen)	
	Weer		

meer. Op de momenten dat ik per ongeluk zag hoe laat het was kwam de chronologie meteen weer terug. De aarde draaide direct weer om een groter geheel dan alleen mijzelf. Wanneer ik me niet bewust was van de kloktijd kwam er een soort roes over me heen. Het was alsof ik op vakantie was; wat vandaag niet lukt komt morgen wel. Ik had het vertrouwen genoeg tijd te hebben om mijn werk af te krijgen in mijn eigen tempo. De dagen leken eindeloos lang te duren. De Franse filosoof Henri Bergson noemt dit fenomeen 'tijd als duur' of 'la durée'. Volgens hem is 'de reële tijd' ononderbroken, heterogeen en dynamisch van aard¹. Hij vergelijkt de ware tijd met muziek. In een melodie vloeit het ene moment voort in het andere, net als in de tijd die hij beschrijft. *'Het is de ondeelbare en niet af te breken voortgang van een melodie waarin het verleden het heden binnengaat en er één ongedeeld geheel mee vormt.'*² Zo voelde het voor mij ook tijdens dit experiment.

Er was een moment dat ik het voortvloeien van de tijd als niet prettig heb ervaren. Op zaterdag wist ik totaal niet op welk moment van de dag ik me bevond. Ik merkte dat dit totale niemandsland me enigszins beangstigde. Het feit dat ik alle controle verloren was, en alleen maar kon afwachten tot het donker werd, gaf me een machteloos gevoel. Toen het uiteindelijk donker werd en ik wist dat het avond was, was dit machteloze gevoel meteen verdwenen.

Ik vroeg mij af wat voor effect dit experiment op mijn dag-nacht ritme zou hebben. Zoals hierboven beschreven hield mijn vriendin Zoë dit voor mij bij. Zie resultaten hiernaast>

Er zijn geen hele drastische verschillen in mijn slaapritme, daarvoor is een week ook te kort. Wel had ik het gevoel meer energie te hebben gedurende de dag en ben ik vaak vroeger opgestaan dan normaal. Ik merkte dat ik meer met het licht en met mijn lichaam leefde. Dit geldt niet alleen voor de momenten waarop ik ging slapen. Ik merkte het ook voor de momenten waarop ik ging eten en wanneer ik besloot aan een activiteit te beginnen of ermee te stoppen. Joke Hermesen beschrijft dit ook in haar boek *Stil de Tijd* (2009): *"Deze tijd [niet-kloktijd] is meer in harmonie met onszelf en met de fysieke wereld om ons heen."*³ Deze week was een langgerekt Kairos moment, een onderbreking van het constant doordenderen van Chronos.

Voetnoten

- 1 Hermesen, Joke. *Stil de tijd*. 26ste dr., de Arbeiderspers, 2019, p. 40.
- 2 Hermesen, Joke. *Stil de tijd*. 26ste dr., de Arbeiderspers, 2019, p. 42.
- 3 Hermesen, Joke. *Stil de tijd*. 26ste dr., de Arbeiderspers, 2019, p. 39.

Video Still

Video Still

Video Still

	Maandag	Dinsdag	Woensdag	Donderdag	Vrijdag	Zaterdag	Zondag
Opstaan	08:06	09:31	08:29	09:15	07:48	08:53	09:42
Slapen	22:52	23:22	23:10	23:39	02:28	23:16	00:24
Uur Slaap	-	10u 39m	9u 7m	10u 5m	8u 9m	6u 25m	10u 26m

Klik voor de korte documentaire

Het Vervolg

"Als de klokken zwijgen komt de ware tijd tot leven"

Deze quote van de Amerikaanse schrijver William Faulkner inspireerde me. Hij omschrijft precies mijn ervaring van de week zonder klok. Ik wilde met de zuilen die ik eerder had gemaakt, graag het contrast laten zien tussen de statische kloktijd en de dynamische klok-loze tijd. Een visuele vertaling van mijn ervaring.

"Pendule zwaait door middel van een motortje, ritmisch statisch zwart touw, gouden bal o.i.d., hij wordt omhoog getakeld. Ik kom binnen en begin een opstapel/opstelling te maken van de objecten die ik heb gemaakt. Introductie tijdloosheid, dan begin ik de objecten op plekken te zetten die de pendule blokkeren waardoor het gebaande pad verstoord word. Plots gaat hij niet meer heen en weer maar op en neer en dynamisch door de ruimte. Er wordt een strijd aangegaan tussen de tijdloze objecten en de kloktijd. Het geeft de innerlijke strijd weer die ik voel in de huidige drukke maatschappij en het vinden van een balans." Fragment uit notities

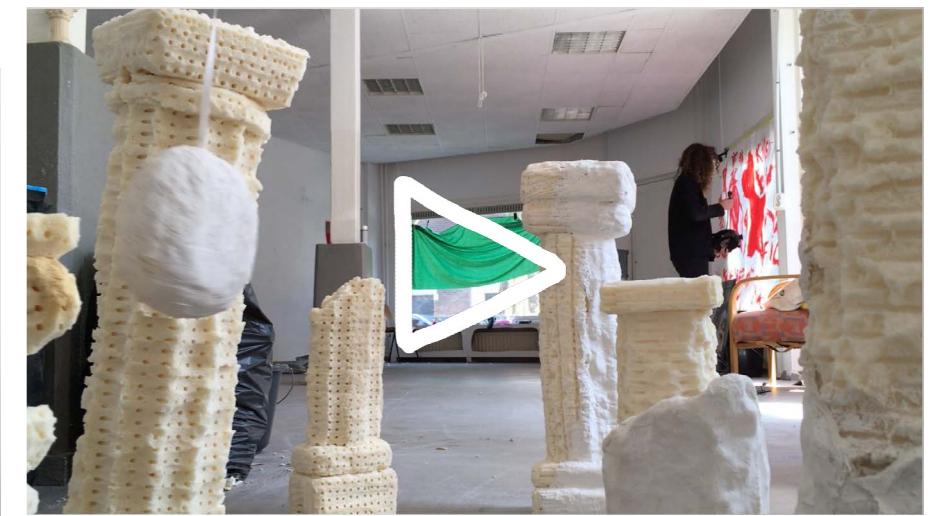
Ik wilde een kaars maken, een vroegere versie van de klok. Een vergankelijk object dat een fysieke transformatie doormaakt door het verstrijken van de tijd. Ik hield voor de kaars de vorm van de zuil aan. Naast de zuil kwam er ook nieuwe vormen in de collectie. Een fontein en een wenteltrap die de opwaartse kracht van de kairotische tijd symboliseren, een pendule, symbool voor de kloktijd. De pendule maakte ik allereerst uit gips maar later van kaarsvet. Zo kon ik de pendule aansteken en de tijd laten opbranden terwijl hij heen en weer slingert. Een ander vergankelijk materiaal waarmee ik experimenteerde was ijs. Ook bij ijs is het verstrijken van de tijd beeldend te zien. Toch had het ijs niet helemaal het poëtische effect waar ik op gehoopt had. In mijn hoofd zou het smelten van het ijs, de vallende druppels, een nieuw soort ritme vormen. A-ritmisch, tegen de klok in. Dit bleek echter niet de impact te hebben waarop ik had gehoopt.

Na een aantal mislukte experimenten liep ik vast en merkte dat het plezier verdwenen was. Maak zoveel mogelijk plezier. Ik kreeg het als advies van een van mijn leraren tijdens mijn exchange periode in Gent, en neem het nog steeds ter harte. Ik bedacht me wat ik het liefste wilde doen met dit project, want dat is de richting die je het langste volhoudt. Ik kwam tot de conclusie dat ik wilde dat de zuilen uit zichzelf gingen bewegen. Alsof ze zouden dansen. Beweging staat voor mij voor vrijheid, voor leven, voor transformatie, vergankelijkheid. In dit geval bewegen tegen het regime van de klok in. Een sabotage van de chronologie. Aristoteles noemt in zijn fysica theorie de tijd een begeleidingsverschijnsel van beweging¹. Hij zag de tijd als de maatstaf voor verandering². De verandering die ik had ervaren in de afgelopen periode werd gevisualiseerd in fysieke beweging. Testen met motortjes en andere ronddraaiende apparaten moeten de zuilen in beweging zetten, laten dansen en springen. Die dans gaat er komen, dit onderzoek is nog niet ten einde na deze scriptie. Mijn vernieuwde ervaring van tijd gaat verder in een visualiserend onderzoek. Ik hoop hiermee mijn nieuwe sympathie voor de tijd over te brengen en meer mensen te helpen het regime van de klok te ontvluchten.

Voetnoten

¹ Wikipedia-bijdragers. "Fysica (Aristoteles)". *Wikipedia.org*, 6 maart 2018. [nl.wikipedia.org/wiki/Fysica_\(Aristoteles\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Fysica_(Aristoteles)).

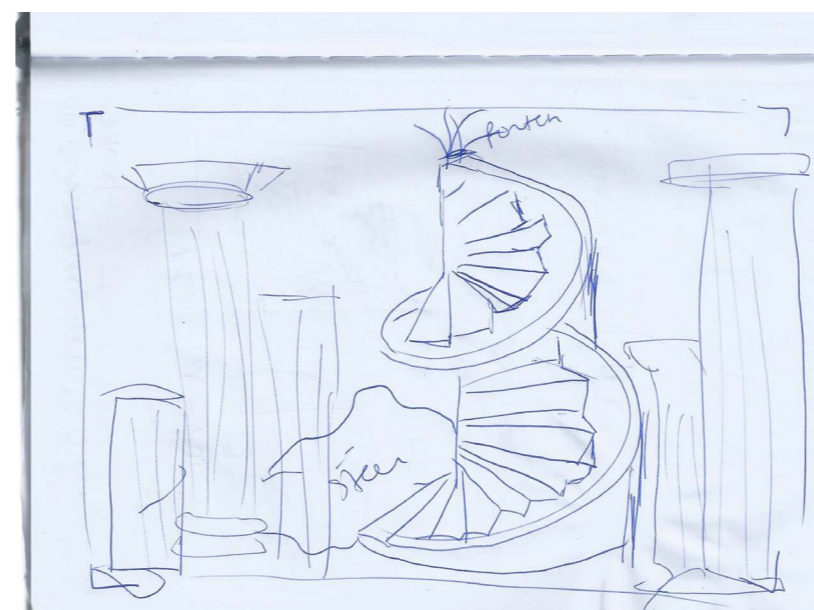
² Hermesen, Joke. *Stil de tijd*. 26ste dr., de Arbeiderspers, 2019, p. 23.

Begin pendulum zwaait ritmisch
daarna kom ik all sabotage binnen
en probeerde te verbeteren
met allerlei attributen of ik verandering
met door iets anders een lichtere
variant waardoor het elastischer
werkt als springveer.

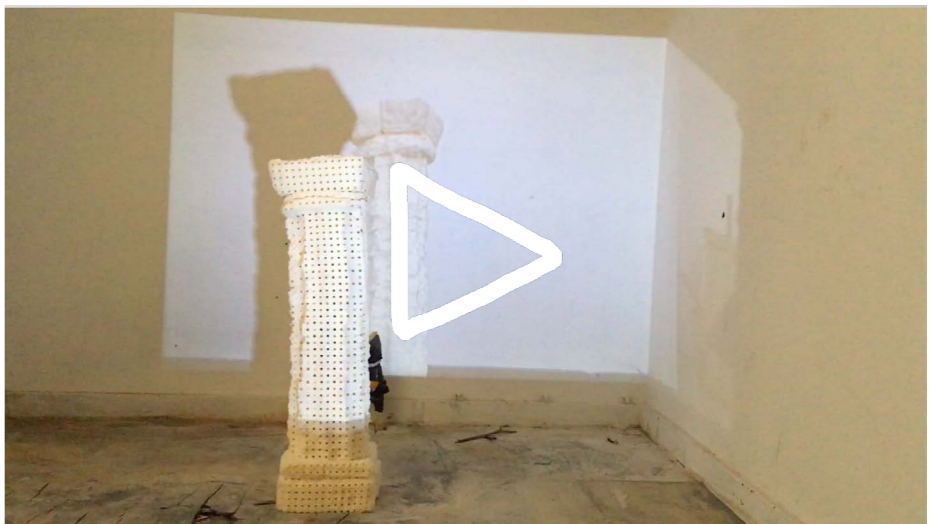

Klik op de videos om ze te bekijken

klaus weber
-
sand fountain
2012
-
essay 'collision Time'

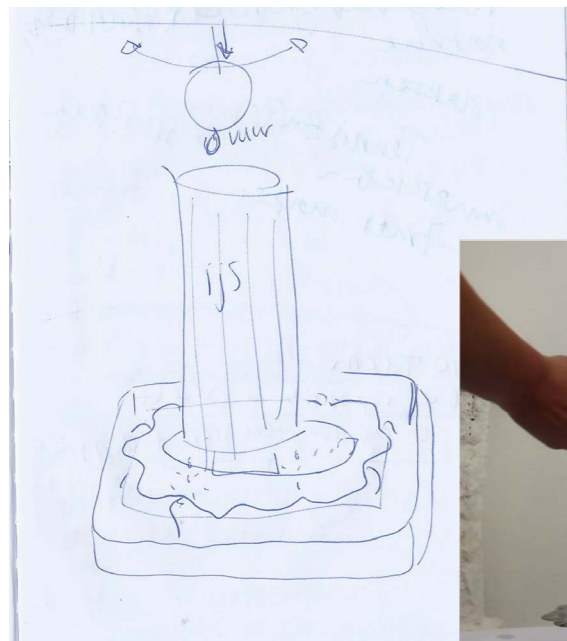
Fontein
Tegen zwaarte
kracht in

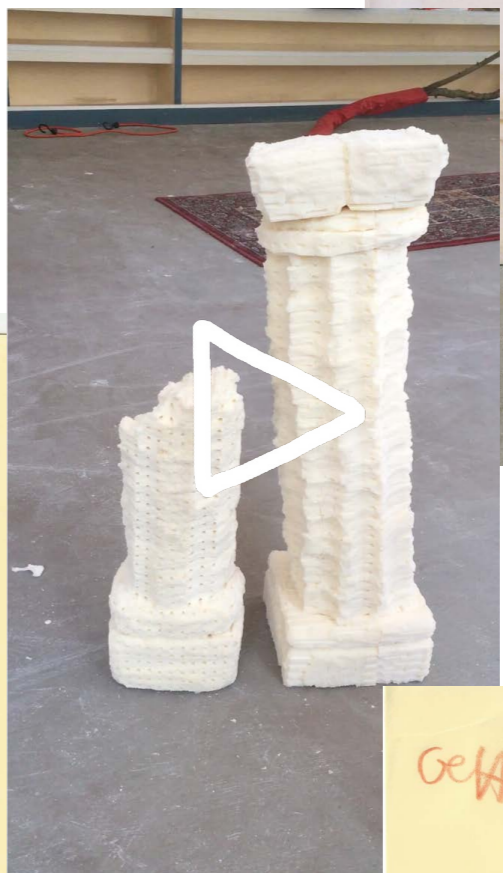
Roman
signer
-
PUNKT

Inspiratie
DER LAUF
DER DINGE
-
Fischli & Weiss

Alles draait om
Beweging

GeWinkel

Conclusie

Hoe krijg ik een andere ervaring op de gevestigde tijd?

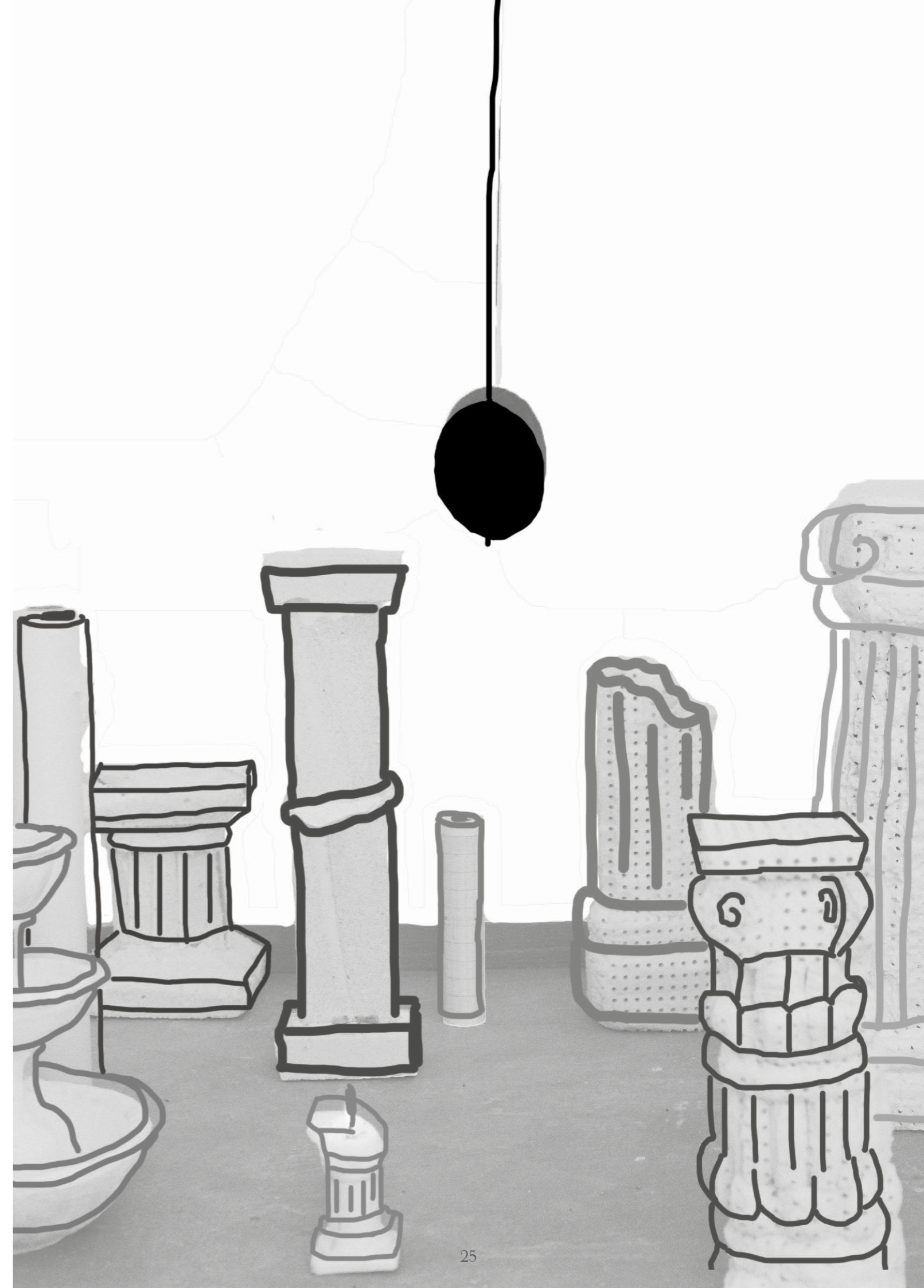
Het begon allemaal met tijdsdruk die ik als een beperking voelde op mijn leven en productiviteit. Niet wetende hoe hier mee om te gaan zocht ik een uitvlucht. Een vlucht naar verlichting. Dit was nodig om mijn focus te verleggen, de druk weg te nemen. Ik gaf toe aan een andere snelheid van werken dan die ik van mijzelf verwachtte. Dit zorgde voor opluchting maar ook voor een schuldgevoel. Ik kon niet loslaten zonder mij daar comfortabel bij te voelen.

Toen ontdekte ik Kairos en begon alles op zijn plek te vallen. Het feit dat er ook andere vormen van tijd waren, maakte mijn meer persoonlijke ritme legitiem. Ik voelde de vrijheid om aan mijn eigen ritme te kunnen toegeven, zonder schuld. Doordat vele verschillende bronnen mij vertelden, dat wat ik ervoer ook gewenst was. De balans ligt voor mij in het relativeren van het begrip tijd. Zowel de kloktijd als de Kairos tijd hebben recht van bestaan, ze houden elkaar in stand. Door gedoseerd de klok los te laten merkte ik dat mijn lichaam en geest weer meer in balans kwamen.

Ik vond verdieping van het begrip tijd, maar dit maakte het niet minder complex. Daar is de schrijver Marcel Proust een goed voorbeeld van. Hij besteedde zijn hele leven en zijn hele oeuvre aan het doorgronden van de tijd. Voor mij is er dan ook nog veel te onderzoeken en ik vraag me af of deze zoektocht een eindpunt kent. In de lijn van tijdloosheid waarschijnlijk niet.

Ik heb tijdens dit onderzoek het leerpatroon ondergaan dat ook wel de 'Four stages of competence' wordt genoemd. Onbewust onbekwaam > Bewust onbekwaam > Bewust bekwaam > Onbewust onbekwaam. Ik heb mijn probleem met de druk van de klok leren doorgronden waarna ik het kon relativeren en later manipuleren en transformeren. Ik hoop met mijn transformatie anderen te inspireren. Ik wil graag deze visie delen om het leven en haar ongemakken draaglijker te maken. Er zijn in deze tijd genoeg redenen om even te willen ontsnappen. Dat zal in de toekomst niet anders zijn. Gelukkig heb je niet veel nodig om even uit de tijd te stappen als je de behoefte voelt. Alleen jezelf, je gedachten en misschien een stukje tape op de klok in je omgeving. Verandering komt van binnen, met hulp van buitenaf. Als je er maar de tijd voor neemt. Onder de vleugels van Kairos is genoeg ruimte voor een eeuwig ogenblik.

*Ik haat het om te haasten.
Vluchten, terwijl je alles mist.
De toekomst is ongreepbaar,
in het heden is veel beter zicht.*

Bronnen

Literatuurlijst

Andriess, Paul. *Bas Jan Ader*. Openbaar Kunstbezit, 1988.

Botton, Alain de, en John Armstrong. *Kunst als therapie*. Vertaald door Gerre van de Kleij e.a., 2de dr., Terra, 2014.

Bouchez, Hilde. *Het Wilde Ding*. Gent, Art Paper Editions, 2017.

Feuvre, Lisa Le. *Failure*. 1ste dr., Whitechapel Gallery, The MIT Press, 2010.

Hermesen, Joke. *Kairos*. 11de dr., de Arbeiderspers, 2020.

Hermesen, Joke. *Stil de tijd*. 26ste dr., de Arbeiderspers, 2019.

Higgin, Jennifer. *The Artist's Joke*. 1ste dr., Whitechapel Gallery, The MIT Press, 2007.

Iversen, Margaret. *Chance*. 1ste dr., Whitechapel Gallery, The MIT Press, 2010.

Kahneman, Daniel. *Thinking, Fast and Slow*. Penguin Books, 2011.

Kaprow, Allan. *Essays on the Blurring of Art and Life*. Edited by Jeff Kelley, University of California Press, 2003.

Pint, Kris. *De wilde tuin van de verbeelding*. 1ste dr., Boom Lemma, 2017.

Sennett, Richard. *The Craftsman*. London, Penguin, 2009.

Theatervoorstellingen

ACT, perf. Johan Leysen, regie: Kris Verdonck, A Two Dogs Company, Theater Rotterdam, Rotterdam, 12 Febr. 2020. Performance

Being wrong and how to admit it, perf. Kirsten Mulder, regie Zarah Bracht, Theater Rotterdam, Rotterdam, 20 Febr. 2020, Performance.

Ik heb spijt, perf. Walter Bart en Matijs Jansen, regie Walter Bart en Matijs Jansen, Wunderbaum, Theater Rotterdam, Rotterdam, 19 Febr. 2020. Performance.

Websites

Csikszentmihalyi, Mihaly. "over flow". *TED Talks*, Geüpload door TED.com, 1 februari 2004, www.ted.com/talks/mihaly_csikszentmihalyi_flow_the_secret_to_happiness?language=nl&id=661081.

Burghoorn, Alex. "Kunst is alles voor dichter en componist Micha Hamel, maar geen troost". *de Volkskrant* [Amsterdam, Nederland], 23 april 2020, www.volkskrant.nl/cultuur-media/kunst-is-alles-voor-dichter-en-componist-micha-hamel-maar-geen-troost~b37fab72/?utm_campaign=shared_earned&utm_medium=social&utm_source=copylink.

Doran, Anne. "Replication and Circularity: Justin Matherly •". *Mousse Magazine*, 13 oktober 2017, moussemagazine.it/replication-circularity-justin-matherly.

Evenblij, Maarten. "Schat de tijd". *de Volkskrant* [Amsterdam, Nederland], 9 oktober 1999, www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/schat-de-tijd~b2f2ca49.

Haak, Eline van der. "Lost in Time". *Mister Motley*, 28 september 2015, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/lost-time

Hagenaars, Hanne. "Het visualiseren van het raadsel tijd - Daan van Golden". *Mister Motley*, 11 januari 2017, www.mistermotley.nl/how-to-live/het-visualiseren-van-het-raadsel-tijd-daan-van-golden.

Hermesen, Joke. "Hoe kunst ons loutert". *Trouw*, 26 maart 2017, www.trouw.nl/nieuws/hoe-kunst-ons-loutert~b90d7c95.

Hermesen, Joke. "Laten we met één slag het tikken van de klok teniet doen". *Mister Motley*, 17 april 2019, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/laten-we-met-een-slag-het-tikken-van-de-klok-teniet-doen.

Heuts, Leon. "De banaliteit van de eeuwige wederkeer". *Filosofie.nl*, 6 augustus 2010, www.filosofie.nl/nl/weblog/220/de-banaliteit-van-de-eeuwige-wederkeer.html.

Huijjer, Marli. "Filosoof Henri Bergson en de tijd". *de Volkskrant*, 9 augustus 2014, www.volkskrant.nl/cultuur-media/filosoof-henri-bergon-en-de-tijd~b1dde5b8.

Lopez, Marcelino. "Tijd in het brein: hoe jouw hersenen de tijd maken en vervormen | Psychologisch.nu". *Psychologisch*, 5 maart 2020, psychologisch.nu/marcelino/tijd-in-het-brein-hoe-jouw-hersenen-de-tijd-maken-en-vervormen.

Müller, Thaddeus. "Voorbij navelstaren en narcisme". *Tijdschrift voor Kwalitatief Onderzoek*, 18 mei 2016, www.tijdschriftkwalon.nl/inhoud/tijdschrift_artikel/KW-16-3-25/Voorbij-navelstaren-en-narcisme.

Oey, Alexander. "De herovering van het nu - VPRO Tegenlicht". *VPRO*, Geüpload door VPRO, 13 april 2014, www.vpro.nl/programmas/tegenlicht/kijk/afleveringen/2013-2014/de-herovering-van-het-nu.html.

v.S, Remco. "Tijd (I): hoe lang is een seconde?" *Etcetera.Plus*, 5 januari 2019, etcetera.plus/2019/01/05/tijd-hoe-lang-is-een-seconde.

Smithuijzen, Doortje. "Journalist Doortje Smithuijzen, jong en single, heeft het zwaar thuis. 'Ik word een beetje panisch va...'". *de Volkskrant* [Amsterdam, Nederland], 25 maart 2020, www.volkskrant.nl/mensen/journalist-doortje-smithuijzen-jong-en-single-heeft-het-zwaar-thuis-ik-word-een-beetje-panisch-van-het-woord-lock-down~b342ce8c/?fbclid=IwAR0103DqlwmJ3WbQup-.

Smits, Devi. "Zo kom je van je uitstelgedrag af". *de Volkskrant* [Amsterdam, Nederland], 21 februari 2020, www.volkskrant.nl/de-gids/zo-kom-je-van-je-uitstelgedrag-af~b24fceb1/?fbclid=IwAR3X76DI68krf89ekXH-JHVvsE-QgdFq7NP08JDIpxsdGcpm5BH0AAEMUSW8.

Studio Hans Op de Beeck. "Hans Op de Beeck - Staging Silence". *YouTube*, Geüpload door Studio Hans Op de Beeck, 3 januari 2012, www.youtube.com/watch?v=zxplzeHnTtw.

Vries, Sanne de. "Daar waar we geen ogen hebben". *Mister Motley*, 18 december 2017, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/daar-waar-we-geen-ogen-hebben.

Vries, Sanne de. "De Kunst en de Klok". *Mister Motley*, 10 december 2017, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/de-kunst-en-de-klok.

Vries, Sanne de. "De kunst van tijd - proloog". *Mister Motley*, 4 december 2017, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/de-kunst-van-tijd-proloog.

Vries, Sanne de. "Haast u langzaam". *Mister Motley*, 30 januari 2018, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/haast-u-langzaam.

Vries, Sanne de. "'These things take time' - epiloog". *Mister Motley*, 10 april 2018, www.mistermotley.nl/art-everyday-life/%E2%80%98these-things-take-time%E2%80%99-epiloog.

Wikipedia contributors. "Duration (philosophy) - Wikipedia". *Wikipedia.org*, 14 maart 2020, [en.wikipedia.org/wiki/Duration_\(philosophy\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Duration_(philosophy)).

Wikipedia contributors. "Four stages of competence". *Wikipedia.org*, 27 mei 2020, en.wikipedia.org/wiki/Four_stages_of_competence.

Wikipedia-bijdragers. "Fysica (Aristoteles)". *Wikipedia.org*, 6 maart 2018, [nl.wikipedia.org/wiki/Fysica_\(Aristoteles\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Fysica_(Aristoteles)).

Wikipedia-bijdragers. "Heterotopie - Wikipedia". *Wikipedia.org*, 16 januari 2020, nl.wikipedia.org/wiki/Heterotopie.

Wikipedia-bijdragers. "Kairos (mythologie) - Wikipedia". *Wikipedia.org*, 3 juni 2019, [nl.wikipedia.org/wiki/Kairos_\(mythologie\)](http://nl.wikipedia.org/wiki/Kairos_(mythologie)).

Wikipedia-bijdragers. "Tijdsperceptie - Wikipedia". *Wikipedia.org*, 12 mei 2020, nl.wikipedia.org/wiki/Tijdsperceptie.

Bijlage

Dagboek van de Week zonder klok (zie hoofdstuk Het Vervolg)

Dag 1 maandag (20-4-2020)

Het is nu al misgegaan! Bij het wakker worden heb ik een audio opname gemaakt en bij het opstaan zag ik de tijd. Het was 08:03. Ik merkte voordat het gebeurde, dat ik op zoek was naar bevestiging, iets wat mij vertelde dat ik uit bed mocht komen. Normaal gesproken doet de tijd dit natuurlijk. Ik besloot me zo goed mogelijk aan het experiment te houden en gewoon op te staan. Dat was immers mijn plan voordat ik de klok zag. ...

Ik merk dat ik gedurende de dag plots heel moe word. Ik heb vandaag al twee keer een dutje gedaan terwijl ik normaal nooit overdag mijn ogen dicht doe. Misschien probeert mijn lichaam zich door deze kleine dutjes aan te passen aan haar eigen ritme. ...

Ik merk dat ik best wel een beetje spanning voel voor deze week. Ik weet totaal niet wat me te wachten staat. Ik ben wel heel erg in het diepe gesprongen en dat vind ik best eng. Ik besef ook nu pas hoelang een week eigenlijk duurt. Normaal lijkt dit voorbij te vliegen, maar deze dag lijkt eindeloos te duren. Dit bewijst maar weer de functie van kloktijd: het behapbaar maken van het eindeloze...

Het verbaast me hoe goed je nog sociaal contact kunt houden ondanks dat je de tijd niet weet, en dus niks kunt afspreken. Het brengt wel omwegen met zich mee. Ik werd gebeld door mijn broertje op het moment dat er een videogesprek ging beginnen. Hij gaf me telefonisch de code en het wachtwoord van de Zoom meeting door, zodat ik gewoon mee kon doen. De personen in de meeting hadden natuurlijk wel een tijd met elkaar afgesproken maar ik heb dat op deze manier toch weten te omzeilen.

Dag 2 dinsdag (21-04-2020)

Ik probeer steeds minder vaak te raden hoe laat het is. Het maakt eigenlijk niet zoveel uit. Ik voel een soort rust zoals je die ook op vakantie kunt voelen. Wat vandaag niet lukt, komt morgen wel. Ik moet er wel voor waken niet te laks te worden, de deadlines doen niet mee aan mijn experiment. Tot nu toe ben ik elke dag nog voldoende gemotiveerd gelukkig. ...

Ik had gisteren en vannacht dromen waarin ik me heel gestrest voelde. Dromen waarin ik onder tijdsdruk iets moest doen, of ergens te laat voor kwam. Dromen zijn een verwerking van het dagelijks leven, maar wat ik nu niet voel komt wel naar voren in mijn dromen. Misschien is het overcompensatie.

Ik geniet van het gevoel niet te weten hoe laat het is. Maar het over straat gaan is stressvol, er zijn daar zoveel plekken waar het mis kan gaan, waar je toch per ongelijk de tijd ziet. Zoals in de supermarkt op de pinautomaat. Zo gleed mijn blik zomaar langs het getal 17:23. Ik baalde enorm omdat het me de hele dag was gelukt de tijd niet te zien en dat nu verpest was. Maar ook omdat ik er in mijn hoofd ver naast zat. Ik dacht namelijk dat het 19:00 was.

Dag 3 woensdag (22-04-2020)

Vandaag ga ik mezelf verder uitdagen. Ik heb afgesproken met Zoë in Rotterdam-Zuid. Ik woon zelf in Rotterdam-Noord dus het wordt een fietstocht met veel blootstelling aan openbare klokken. Ik moet ontelbare tram- bus en metrohaltes passeren die allemaal een digitale klok hebben. Ik ga mijzelf zo goed mogelijk voorbereiden door de route na te lopen via Google Street-view. Zo kan ik mentaal in kaart brengen wat de gevare zones zijn. Het wordt een opgave om ongeschonden door de strijd te komen maar ik houd wel van een uitdaging. ...

De tour tocht naar Zuid is voorbij, ik ben inmiddels weer thuis. Slechts 1 maal heb ik de tijd op een klok gezien. Ik had me goed voorbereid en was de hele weg gefocust. Ik vond het spannend als ik langs een klok reed en voelde mijn hartslag omhooggaan. Blijkbaar zie ik het als een prestatie om de klok niet te zien. Gedurende de dag kwam er nog een aantal keer een klok in mijn blikveld maar telkens te kort om te registreren hoe laat het was.

Het doet me minder als ik per ongeluk toch ergens een wijzer of cijfer voorbij zie vliegen. Waar ik daar gisteren nog heel erg van baalde, heb ik er nu meer vrede mee. Ik ben ook minder met de tijd bezig, het boeit me niet zoveel meer hoe laat het is. Ik heb het idee dat mijn ritme nog wel enigszins hetzelfde is als voor het experiment. Maar of dat ook echt zo is zullen we maandag ondervinden.

Communicatie met mensen die niet van mijn experiment weten is wel wat lastig. Ik werk op een poetsadres in Rotterdam en normaal gesproken bespreken we via whatsapp wanneer ik die week langskom. Deze week had ik zondag al een bericht gestuurd met de vraag wanneer het uit zou komen. Vandaag heb ik Zoë voor mij het antwoord laten voorlezen. Ik ben dus deels afhankelijk geworden van de hulp van andere mensen om met de buitenwereld te communiceren. Vrijdag moet ik poetsen. ...

Ik heb het gevoel dat er slechts het nu bestaat tijdens dit experiment. Ik ben niet bezig met de toekomst en in mindere mate met het verleden. Door niet te weten wat er gaat komen hoef ik me er ook niet meer druk om te maken. Er is een soort acceptatie van het gebrek aan informatie. Gisteren toen ik de tijd zag op de pinautomaat, voelde ik meteen een enorme druk over wat ik allemaal nog moest gaan doen en niet had gedaan. De tijdsdruk was meteen terug. Het contrast met de momenten ervoor was groot, en dat is misschien ook waarom ik het me zo aantrok.

Dag 4 donderdag (23-04-2020)

Vandaag is het een dag waarin ik thuis blijf en daar ga werken. Het ontwijken van de klok zal niet zo'n hele grote opgave worden aangezien ik thuis best getraind ben inmiddels. Het voelt alsof ik op vakantie ben, de dagen duren eindeloos en rijgen zich aaneen als kralen aan een ketting. Doordat de dagen langer duren krijg ik ook veel meer gedaan in een dag. Normaal gesproken verspil ik dus veel van mijn tijd met het druk maken om hoe laat het is. Daarom houd ik nu tijd over.

Ik heb mij vandaag slechts enkele keren afgevraagd hoe laat het is. Bij de wasmachine bijvoorbeeld, deze doet 3 uur over een programma. Normaal gesproken kijk ik op de klok als ik de was erin doe om te zien wanneer het klaar gaat zijn. Nu kon dat niet en heb ik geduldig gewacht tot ik geen geluid meer hoorde en het trillen verstomde. ...

De tijd voelt duurzamer aan, hij is niet meer vluchtig en op prestatie gericht, maar langgerekt en vergevingsgezind. Ik ben me er door dit experiment steeds meer bewust van wat voor een druk de kloktijd met zich meebrengt. Met het mechaniseren van de klok werd er onbedoeld nog iets anders gemechaniseerd, namelijk de mens zelf. ...

Opmerkelijk genoeg heb ik nog steeds momenten dat ik ineens intens vermoeid ben. Voor mij is het nog steeds onduidelijk of dit komt door mijn verstoorde of herstelde ritme of dat het toeval is. Een theorie kan zijn dat ik nu minder regelmatig eet en daardoor meer last heb van suiker dips. Of misschien heb ik hier normaal gesproken ook last van maar merk ik het niet omdat ik dan teveel met mijn hoofd bezig ben en niet met mijn lichaam.

Dag 5 vrijdag (24-04-2020)

De klok is geen prioriteit meer in mijn hersens, mijn blik glijdt over een wijzerplaat zonder te zien hoe laat het is. Als ik het wel registreer ben ik zo weer vergeten wat er stond. Ik vind het bizar om te merken hoe snel de hoofd en lichaam zich aanpassen aan de situatie. Het voelt alsof dit de manier is waarop het eigenlijk moet zijn. Feitelijk is dat ook zo, je bent je in een samenleving met klok constant aan het aanpassen aan iets onnatuurlijks, wat veel meer moeite kost. ...

Ik heb vandaag, voor het eerst deze week, de verleiding moeten weerstaan om op de klok te kijken. Tijdens het poetsen had ik per ongelijk de tijd gezien op een onvoorzien wekker. Toen ik klaar was, was de verleiding groot om even te kijken hoelang ik erover had gedaan. Ik heb het niet gedaan. Op de fiets terug naar huis zag ik alsnog de tijd op een bushalte, ik had een uur te kort gepoetst.

Dag 6 zaterdag (25-04-2020)

Ik vraag me af of het ooit nog nacht wordt, dit is denk ik de langste dag uit mijn leven. Voor het eerst heb ik geen flauw idee op welk moment van de dag ik mij bevind. Het is nog heel licht buiten dus het is nog geen avond, maar verder tast ik in het duister. Aan de ene kant vind ik het heerlijk om in dit niemandsland te zweven, aan de andere kant vind ik het enigszins beangstigend. Het is tegelijk verslavend en verstikkend. ...

Ik hoorde net mijn huisgenoten koken en weet dus dat het avond is en merk dat ik, nu ik die bevestiging heb, weer helemaal content ben met de situatie. De onzekerheid is weg, die houvast om te weten welk moment van de dag het is heb ik blijkbaar toch nodig.

Dag 7 zondag (26-04-2020)

Vandaag is mijn laatste dag van het experiment. Ik moet vanavond weten wanneer het ongeveer 8 uur is, dan ga ik namelijk live met mijn anti-talent show zoals ik elke week doe. Ik heb vorige week gekeken hoe de zon op de huizen tegenover mij scheen toen ik begon. Zo heb ik ongeveer een indicatie van het licht en de tijd. Het feit dat ik waarschijnlijk niet op de juiste tijd ga beginnen vind ik eigenlijk helemaal niet erg. Het publiek wacht maar even op me. Ik heb alle tijd van de wereld.